

ТРУНОВА Е. В. Стохастическая компетентность будущего экономиста.

Статья посвящена стохастической компетентности будущих экономистов, рассмотрена взаимосвязь компонентов профессиональной компетентности специалистов-экономистов, структура стохастической компетентности, структурные компоненты стохастической компетентности, уровни сформированности компонентов стохастической компетентности

Ключевые слова: *стохастика, компетентность, стохастическая компетентность, экономист*

TRUNOVA O. Stochastic competence of economists.

This article is devoted stochastic competence economists examined the relationship of the components of professional competence professional economists, stochastic structure of competence, the structural components of the stochastic competence levels forming components stochastic competency

Keywords: *stochastic, competence, competence stochastic, future economist*

**Турчинова Г. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНОВАНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ТА ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті представлені етапи формування умінь породжувати професійне монологічне та діалогічне мовлення. Подана їх характеристика та надані критерії формування професійно орієнтованої усномовленнєвої діяльності студентів.

Ключові слова: *система вправ, монологічне та діалогічне мовлення, соціокультурна спрямованість, вмотивованість, етапи формування вмінь.*

Складання системи вправ для навчання професійного монологічного та діалогічного мовлення є пріоритетним під час навчання студентів усім видам мовленнєвої діяльності, оскільки студенти передусім повинні вміти викладати свій фах іноземною мовою.

Проблемою складання системи вправ для навчання професійного монологічного та діалогічного мовлення студентів немовних спеціальностей ВНЗ займалася велика кількість вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як О. Б. Тарнопольський, О. С. Большакова, Л. О. Ємельянова, А. Л. Мірзаян, І. В. Самойлюкевич, С. І. Тітов, V. Benson, B. Coffey, T. Hutchinson, C. Kennedy, P. Strevens, A. Waters та ін. Аналіз їхніх наукових праць і досліджень з практики навчання іноземних мов дають нам підставу говорити про необхідність створення системи вправ для навчання говоріння майбутніх учителів біології (монологічне та діалогічне мовлення) на базі фахових текстів.

Перш ніж розглянути систему вправ для навчання професійного

монологічного та діалогічного мовлення, звернемося до дефініції самого поняття “вправа” у методиці навчання іноземних мов та вимог, що до неї висувуються. Слідом за С. П. Шатіловим, під вправою ми розуміємо організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення [5]. Що стосується вимог до структурних компонентів вправи, тут ми, слідом за Н. К. Скляренко говоримо, що будь-яка вправа, незалежно від рівня її складності, включає три обов’язкові компоненти: 1) завдання, 2) виконання завдання, 3) контроль виконання завдання. Зразок виконання може бути представленим у разі потреби, а може бути відсутній, тобто він є факультативним компонентом вправи [4].

Роль вправ визначається тим, наскільки повно вони втілюють в собі найбільш важливі характеристики, що забезпечують досягнення певного рівня комунікативної компетенції. Тому нам необхідно уточнити ряд вимог щодо створення вправ для навчання професійно орієнтованого говоріння на базі фахових текстів, відібраних для курсу підготовки майбутніх учителів до викладання біології англійською мовою.

Аналіз методичної літератури з даного питання дозволив нам визначитися із вимогами до вправ. Отже вправа повинна мати:

- комунікативну спрямованість [2];
- вмотивованість мовленнєвих дій студентів [1];
- створення навчально-комунікативних ситуацій у завданні до вправи [4];
- професійну спрямованість [4];
- культурологічну (соціокультурну) спрямованість [4].

Комунікативна спрямованість вправ передбачає наявність та використання засобів навчання, що співвідносяться з характером усномовленнєвої комунікації та метою в їх діалектичному взаємозв’язку. Усе навчання слід моделювати як цілеспрямований процес вирішення мовленнєвих задач. Тому для успішного формування навичок і вмій усномовленнєвого іншомовного професійного спілкування необхідно, щоб вправа з самого початку навчання залучала студентів у процес практичного використання мови на основі мовленнєвої активності, тобто була комунікативно спрямованою [2].

Вмотивованість передбачає стимулювання потреби студентів висловлювати чи сприймати думку ІМ [1]. Трактуючи цієї вимоги в нашому дослідженні означає створення та підтримання мотиваційного фактору не лише до іншомовного спілкування, а й до отримання майбутньої професії вчителя.

Ця вимога до завдання передбачає чітке формулювання завдання, пояснення, для чого студенти мають щось сказати, виконати, прослухати. Як указує Н.К.Скляренко, вмотивованість вправ може бути суто комунікативною, або комунікативно-рольовою, коли студент виконує у

вправі певну роль. У нашій системі вправ буде використовуватися комунікативна та комунікативно-рольова мотивація, причому остання матиме соціокультурну та професійну спрямованість.

Важливість **ситуативної спрямованості** вправ зумовлена тим, що комунікативна ситуація являє собою “функціональну ячейку” усномовного спілкування [3]. Саме тому створення навчально-комунікативних ситуацій, які б відображали та моделювали процес реального спілкування, вказували комунікантів, їхні стосунки, комунікативні наміри та обставини спілкування [4], є визнанням ситуативності, як необхідної умови не тільки розвитку мовленнєвих умінь але й формування мовленнєвих навичок. У зв'язку з тим, що комунікативне навчання базується на методичному принципі новизни як основи гнучкості навичок, динамічності вмінь та продуктивності говоріння [2], необхідною вимогою до вправ є наявність новизни. Ця вимога зумовлює при створенні системи вправ для формування іншомовної усномовленневої діяльності використання різноманітних, адекватних реальному спілкуванню ситуацій, їх постійне варіювання, а також залучення нового для студентів професійно спрямованого навчального матеріалу. Саме тому ці вправи для навчання усного професійного іншомовного мовлення повинні бути ситуативними та моделювати типові комунікативні ситуації професійних сфер спілкування в біології.

Для формування професійно орієнтованої усномовленневої діяльності студентів особливого значення набуває вимога **професійної спрямованості** вправ [4]. В нашому дослідженні ця вимога реалізується, по-перше, у спеціально створених вправах з метою формування професійно орієнтованих методичних вмінь майбутніх учителів-біологів та, по-друге, у вправах, які мають професійний зміст, тобто стосуються проблем викладання біології англійською мовою.

Зважаючи на те, що оволодіння ІМ є частиною культури народу, мова якого вивчається, висувається вимога до завдання та змісту вправи – її **культурологічна** [4] або соціокультурна спрямованість. В нашому розумінні така вимога реалізується не лише шляхом включення відповідного навчального матеріалу, а й шляхом спонукання порівнювати різні точки зору на ту чи іншу проблему з фаху, вмотивовано та коректно пояснювати та відстоювати своє бачення проблеми, пошуку власних шляхів вирішення того чи іншого питання з фаху, вміння вести дискусію згідно з загальними нормами культури.

Розглянувши вимоги, що висунуті до створення вправ, перейдемо до аналізу проблеми створення системи вправ. Ця проблема є однією з найскладніших у практичному та теоретичному планах, оскільки раціональність системи вправ є запорукою успішності навчання іншомовного спілкування. Крім того, система вправ забезпечує як організацію процесу навчання, так і організацію процесу засвоєння

Проблемою створення системи вправ займалося багато методистів

(А. А. Алхазішвілі, Н. І. Гез, П. Б. Гурвич, Б. А. Лапідус, М. В. Ляховицький, Ю. І. Пассов, І. В. Рахманов, В. Л. Скалкін, Н. К. Скляренко, С. П. Шатілов, S. Warner, F. Wood та інші).

Слідом за С. П. Шатіловим під системою вправ ми розуміємо таку сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ, що виконуються у такій послідовності і в такій кількості, які враховують закономірності навичок та вмінь в різних видах мовленнєвої діяльності, в їх взаємодії та забезпечують максимально високий рівень оволодіння ІМ у заданих умовах [5].

В межах нашого дослідження ми будемо розглядати систему вправ, яка спрямована на оволодіння навичками та вміннями у говорінні (монологічне та діалогічне мовлення) на базі фахових текстів. При розробці ефективної системи вправ ми виходили з поетапності формування і розвитку мовленнєвих навичок та вмінь, а також спирались на загальну систему вправ для навчання спілкування іноземною мовою [4]. Загальними методичними та дидактичними принципами, що стали основою для створення нашої системи вправ є: принцип комунікативності, принцип доступності та посильності, наочності, свідомості, активності, проблемності, систематичності та послідовності.

Спираючись на структурну організацію системи вправ, визначаємо таку ієрархію рівнів запропонованої системи:

– підсистема вправ для навчання монологічного іншомовного професійного мовлення;

– підсистема вправ для навчання діалогічного іншомовного професійного мовлення.

Для побудови системи вправ також необхідно: 1) визначити типи і види вправ, які входять до неї; 2) визначити послідовність розташування типів і видів вправ з урахуванням поетапності формування і розвитку вмінь.

Розглянемо основні критерії, згідно з якими вправи відносяться до того чи іншого типу. Спираючись на Н.К.Скляренко ми визначили наступні критерії для вправ. Це такі критерії, як вмотивованість, ступінь комунікативності, ступінь керування, спрямованість навчальної дії / діяльності на прийом або видачу інформації, наявність ігрового компоненту, спосіб організації та необхідність забезпечення опорами [4].

За першим критерієм вправи поділяються на **вмотивовані** та **невмотивовані**. Спираючись на твердження І. О. Зимньої, що першою фазою МД людини є мотиваційно-цільова, до нашої системи вправ увійдуть лише вмотивовані вправи.

За другим критерієм вправи поділяються на **некомунікативні** (мовні), **умовно-комунікативні** (умовно-мовленнєві) та **комунікативні** (мовленнєві).

Некомунікативні вправи, під час виконання яких студенти зосереджуються лише на формі, посідають підлегле місце у системі вправ. Комунікативні вправи передбачають реалізацію студентами акту

спілкування мовою, яка вивчається.

За третім критерієм вправи поділяються на **повністю керовані**, **частково керовані** та вправи з **мінімальним керуванням**. Ступінь керованості мовленнєвими діями студента буде залежати від етапу формування розвитку навичок та вмінь.

За четвертим критерієм вправи поділяються на **рецептивні**, **репродуктивні** та **продуктивні**. Зважаючи на те, що породженню мовлення завжди передують слухання або читання, рецептивні вправи, які домінують при навчанні слухання або читання, мають місце в нашій системі вправ, але займають підпорядковане місце. Рецептивно-репродуктивні вправи передбачають сприйняття певної інформації та повне або часткове її репродукування. Під час виконання продуктивних вправ студенти самі породжують мовлення в усній формі. Використання того чи іншого виду вправ залежить від етапу навчання професійного іншомовного усного мовлення.

За п'ятим критерієм вправи поділяються на **вправи без ігрового компонента** і з **нерольовим ігровим компонентом** та з **рольовим ігровим компонентом**. До нашої системи вправ увійдуть вправи без ігрового компонента, а також і з рольовим ігровим компонентом. У вправах без ігрового компонента студенти навчаються вести професійну діяльність від свого власного імені, а також відстоювати свою точку зору. У вправах з рольовим компонентом студенти будуть породжувати іншомовне висловлювання, виконуючи ту чи іншу роль, що надасть можливість зробити процес навчання цікавішим.

За шостим критерієм вправи поділяються на вправи **без опор**, з **природними** та **штучно створеними опорами**. У нашому дослідженні матимуть місце природні зображальні опори (малюнки, схеми, формули, таблиці).

Отже, визначення типів вправ дає нам можливість організувати їх в межах окремої системи, що складатиметься з підсистем, які, в свою чергу, містять групи та види вправ, спрямованих на формування, вдосконалення та розвиток певних навичок і вмінь. Кожна група складатиметься із вправ відповідних типів і видів. Таким чином, групи вправ є макроелементами системи, а типи та види – її мікроелементами.

Враховуючи вікові особливості студентів та беручи до уваги те, що предмет "Біологія" вивчався ними у школі і продовжує вивчатися у ВНЗ, тому біологічні поняття, явища та зміст термінів відомі студентам, а також, враховуючи освітньо-кваліфікаційну характеристику вчителя, вважаємо, що для майбутнього викладача, який читатиме біологію англійською мовою, необхідно володіти такими вміннями: логічно і доступно презентувати тему з фаху, давати визначення та пояснення біологічних явищ та термінів англійською мовою, вміти опитати учня/студента з теми, вміти аналізувати й коментувати інші висловлювання і точки зору, проводити лабораторні

заняття англійською мовою, вміти залучати для викладу певної теми з фаху матеріал інших тем, розширюючи і поглиблюючи її, комбінуючи та варіюючи матеріал за формою та змістом.

Враховуючи специфіку навчання, ми відібрали наступні мовленнєві жанри, що стануть у нагоді студентам під час проведення своєї педагогічної діяльності, а саме: підготовка та читання лекції, пояснюючий коментар, аргументоване обґрунтування ідеї/думки, аргументоване спростування ідеї/думки, а також жанр педагогічної бесіди. Для реалізації цих жанрів та наведених умінь викладачу потрібно володіти такими видами монологу як монолог-розповідь, монолог-опис та монолог-міркування. Тому під час формування умінь породжувати монолог-розповідь та монолог-опис ми будемо використовувати такі види вправ: написання плану, тез, з метою використання їх під час презентації теми з фаху; розповідь та опис біологічних процесів та явищ. Під час формування умінь породжувати монолог-міркування ми будемо використовувати види вправ: міркування стосовно біологічних процесів та явищ; їх порівняння та опис; доказ положень. У діалогічному мовленні ми будемо використовувати діалог-розпитування з такими видами вправ: відповіді на запитання; повідомлення та запит певної інформації; спонукання до певних дій; уточнення інформації. У діалозі-бесіді впроваджуються вправи на обмін судженнями / думками / враженнями; у діалозі-дискусії використовуються види вправ на взаємопереконання, обґрунтування своєї точки зору. Для реалізації монологу-розповіді студент повинен уміти логічно і послідовно розповідати про події, явища, висловлюючи при цьому свою думку; для монологу-опису – описувати природу, біологічні явища, застосовуючи засоби якісної оцінки того, що описується; для монологу-міркування – висловлювати думку та обґрунтовувати її, додержуючись плану “причина-наслідок”, додавати характеристики предметам, явищам за схемою “теза – аргументація – резюме”. Беручи до уваги специфіку професії “вчитель”, а також враховуючи, що сьогодні існує потреба у спілкуванні зі своїми іноземними колегами, вміння брати участь у міжнародних семінарах, дискусіях, форумах з метою обміну досвідом, ми вирішили включити до нашої системи вправ етап формування умінь змінювати власний текст в залежності від ситуації спілкування. І тут ми використовуємо такі види вправ: компресія, коментар, зміна послідовності подачі матеріалу, надання аргументації.

При розробці ефективної системи вправ для навчання професійного монологічного та діалогічного мовлення ми виходили з поетапності формування і розвитку мовленнєвих навичок та вмінь. Під час навчання професійного іншомовного монологічного мовлення (ПІММ), ми спираємося на вже сформовані мовленнєві навички у студентів з практичного курсу англійської мови (General English) та професійну вмотивованість і виділяємо три етапи: 1) етап формування умінь породжувати монолог-опис

та монолог-розповідь; 2) етап формування умінь породжувати монолог-міркування з оціночною та порівняльною функціями; 3) етап формування умінь змінювати власний текст в залежності від ситуації спілкування.

Відповідно до виділених етапів підсистема вправ для навчання ПІММ включає три групи вправ: 1) вправи на формування та вдосконалення умінь породжувати монолог-опис та монолог-розповідь; 2) вправи на формування та вдосконалення умінь породжувати монолог-міркування з оціночною та порівняльною функціями; 3) вправи на формування та вдосконалення умінь змінювати форму презентації власного тексту.

Опишемо етапи, які ми використовуємо у нашій системі.

Головною метою першого етапу є формування умінь породжувати монолог-опис та монолог-розповідь, а саме: вміння логічно, зв'язно і послідовно висловлювати свою точку зору; вміння дати дефініцію терміну, проілюструвати його прикладами; вміння сформулювати висновки у формі умовиводів, що являє собою логічне узагальнення всього сказаного. Вправи **1 групи** даної підсистеми носять рецептивно-продуктивний, умовно-комунікативний та комунікативний характер, допомогою у виконанні вправ стають різні види опор: малюнки, формули, таблиці. У процесі формування мовленнєвих навичок спостерігатимуться такі види навчальної діяльності як завершення, розширення, скорочення тощо. Наведемо приклади вправ цього етапу.

Вправа 1.

***Мета:** сформулювати вміння презентувати тему з фаху.*

Task: You are a biology teacher. You are to explain "The Structure of Cell" theme during the next lesson. Prepare the main points of your lecture in the form of a plan. You can use a special text and pictures to show cell structure as a basis.

Головною метою другого етапу є формування умінь породжувати монолог-міркування з оціночною та порівняльною функціями. Враховуючи специфіку викладання біології, ми вважаємо, що саме вміння оцінювати та протиставляти одне природне явище іншому, знаходячи спільні та відмінні риси, є необхідними вміннями, якими повинні оволодіти студенти. На цьому етапі у студентів розвиватимуться вміння використовувати причинно-наслідкові зв'язки під час свого мовлення, спираючись на судження/тези інших людей або свої.

Ми пропонуємо на даному етапі використовувати рецептивно-продуктивні та продуктивні комунікативні вправи. Режим роботи індивідуальний. При виконанні цих вправ студенти мають навчитися продукувати власні монологи-міркування, порівнюючи між собою та оцінюючи біологічні процеси та явища, а також фахові проблеми.

Дані вправи сприяють формуванню таких умінь: визначити проблему міркування, знаходити основний аргумент стосовно істинності/доцільності важливості предмета. При виконанні даних вправ пропонуємо

використовувати об'єктивні природні текстові опори.

Ми вважаємо, що формування вмінь породжувати монолог-міркування з функцією протиставлення буде важчим, ніж попередні, тому що мовцю потрібно не лише розмірковувати про об'єкт свого висловлювання, описуючи та оцінюючи його, але й знайти у процесі міркування альтернативне рішення/бачення для порівняння та протиставлення предмету обговорення. Ці вправи також можуть виконуватися в різних режимах з використанням різних видів опор або без них. Наведемо приклади вправ.

Вправа 2.

Мета: сформуванню вміння розмірковувати стосовно запропонованої проблеми, описуючи її та наводячи висновки.

Task: You are a biology teacher. The pupils of your school like to go to fast-food restaurants. Persuade them that fast-food is not healthy by describing the negative qualities of the dishes. Give four features that would serve as arguments to prove your point.

Головною метою третього етапу є формування умінь змінювати свій власний текст в залежності від ситуації спілкування. У процесі формування мовленнєвих навичок та умінь спостерігатимуться такі види навчальної діяльності як компресія, коментар, подача аргументів, зміна послідовності подачі матеріалу. На даному етапі використовуються продуктивні комунікативні вправи. Як і на попередніх етапах навчання проходитиме з використанням опор або без них у різних режимах роботи. Наведемо приклади вправ:

Вправа 3.

Мета: сформуванню вміння компресувати матеріал під час власного виступу.

Task: You are a presenter at an international conference on environmental pollution. Your presentation is expected to last 10 minutes, but the previous presenter got out of schedule and you were asked to cut your speech to 3 minutes. Therefore, tell the main thesis of your paper, give arguments in its favor and draw a conclusion of the above said (Choose the topic of your speech on your own).

Матеріали для даної вправи можна підготувати вдома у якості домашнього завдання, а в аудиторії виконати її як рольову вправу.

Розглянемо підсистему вправ для навчання професійного іншомовного діалогічного мовлення (ПІДМ).

У нашій підсистемі вправ навчання ПІДМ ми передбачаємо навчання професійного мовлення в ситуаціях з урахуванням конкретних умов спілкування. Ситуативно обумовлене навчання ПІДМ в конкретних ситуаціях в аудиторії під час занять, обговорення наукових проблем на семінарах, конференціях, в умовах безпосереднього спілкування є основним засобом досягнення мети – формування професійної

комунікативної компетенції. Використання автентичних текстів з фаху, таблиць, малюнків, фотографій робить лексичний матеріал наочним та полегшує його засвоєння. Діалог-розпитування, діалог-бесіда та діалог-дискусія допоможуть сформуванню у студента професійні вміння вести урок біології англійською мовою, а також навчити його спілкування з іноземними колегами. Тому, при складанні підсистеми вправ для навчання ПІДМ ми виділяємо три етапи: 1) етап формування умінь вести діалог-розпитування; 2) етап формування умінь вести діалог-бесіду; 3) етап формування умінь вести діалог-дискусію.

Головною метою першого етапу навчання ПІДМ є формування умінь вести діалог-розпитування. Це найлегший за своєю структурою тип діалогу. Він складається з питань та відповідей, що ставляться в логічній послідовності й об'єднані однією конкретною темою. Наявність єдиного тематичного стрижня у професійно спрямованому діалозі-розпитуванні відрізняють його від діалогу-розпитування на побутову тему. Питання тут несуть основне навантаження та спрямовують діалог у необхідний напрямок. Відповіді можуть варіюватись від лаконічних до дуже розгорнутих, переходячи у мікромонолози. Такий тип професійного діалогічного мовлення завжди виникає під час спілкування вчителя з учнем на уроках/аудиторних заняттях з метою виявлення їх знань з тієї чи іншої теми. Тому до умінь, якими повинен володіти майбутній вчитель під час проведення діалогу-розпитування належать: вміння ставити запитання, користуючись всіма видами питань; вміння перепитати, коли ви щось не зрозуміли; уточнити у співрозмовника, що він/вона мали на увазі; поцікавитись, звідки вашому співбесіднику відома ця інформація; виразити сумнів/невпевненість/задоволення почутим. На цьому етапі ми використовуємо рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи. Режим роботи парний або фронтальний. Наведемо приклади вправ.

Вправа 1.

Мета: формування умінь вести діалог-розпитування з фаху.

Task for the 1st student: You are a biology teacher who was explaining "The Structure of Cell" theme in the previous lesson. Question your student on the topic using general and specific questions.

Task for the 2nd student: You are a student who had to review "The Structure of Cell" theme at home. Give the full answers to the teacher's questions. Then exchange the roles and take another topic.

Головною метою другого етапу є формування умінь вести діалог-бесіду. З лінгвістичної точки зору бесіда знаходиться між монологічною та діалогічною формами мовлення з повільним темпом та з достатньо розгорнутими репліками. Тому під час бесіди частина реплік одного або кожного її учасника набирає форму короткого монологічного висловлювання, тобто короткого монологу-опису, монологу-розповіді або монологу-міркування. Бесіда розуміється як цілеспрямована "збалансована" (термін В. Л. Скалкіна) форма спілкування, коли

здійснюється двосторонній обмін інформацією. Але це спілкування не здійснюється за схемою "питання-відповідь", хоча і вона займає не останнє місце, бо у бесіді враховується роль реплік-оцінок та реплік, що змінюють хід розмови [168:51]. На даному етапі має місце формування вмінь починати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку; вміння швидко реагувати на репліку співрозмовника, використовуючи репліки що мають різні комунікативні функції, вміння підтримувати розмову, додаючи до репліки-реакції свою ініціативну репліку; вміння стимулювати співрозмовника до висловлювання, виказуючи свою зацікавленість за допомогою реплік оцінювального або описового характеру. Використовуються рецептивно-продуктивні комунікативні вправи. Режим роботи у парах, мікро- та макрогрупах. Наведемо приклади вправ.

Вправа 2.

Мета: формування вмінь вести діалог-бесіду.

You are a participant of a round table. The topic of your discussion is solar radiation and its influence on people's life.

Task for the 1st student: You are playing the role of a person who enjoys sunbathing and supports this by explaining the nice color of skin attained and how healthy it makes one. Stick to your opinion giving reasons.

Task for the 2nd student: You play the role of an ecologist. Your task is to explain the correctness or incorrectness of the opinion in favor of sunbathing.

Task for the 3rd student: You play the role of a scientist. Your task is to explain the reasons for a difficult environmental situation, as well as to point out the influence of solar radiation on human health.

Task for the 4th student: You play the role of an organizer of the round table. Your task is to ensure that the discussion does not stop. In order to do so, ask questions and invite the round table participants' opinions.

Головною метою третього етапу навчання ПІДМ є формування умінь вести дискусію з фаху. Вміння вести дискусію дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, а також створює умови творчого напруження, результатом якого є усне висловлювання кожного студента. Методисти В.А.Скалкін, П.Б.Гурвич та інші вважають, що саме дискусія є ефективним засобом удосконалення мовлення студентів під час навчання усного іншомовного мовлення. Беручи до уваги той факт, що дискусія є ефективним засобом розвитку спонтанного іншомовного мовлення, а також враховуючи, що діалог-дискусія є одним з видів креативного мовлення, ми використовуємо комунікативні рецептивно-продуктивні вправи, які використовуються у парах, мікро- та макрогрупах. Тому, по закінченні цього етапу навчання студенти повинні вміти: аргументовано довести свою точку зору, використовуючи при цьому емоційно-модальні висловлювання; робити висновки з того, що було сказано; ввічливо не погодитись з думкою опонента та надати своє бачення проблеми. Вміння вести дискусію знадобиться студенту не тільки під час своєї педагогічної діяльності, але й під час спілкування зі своїми чи іноземними колегами з фахових або інших

питань. Наведемо приклади вправ, що допоможуть студентам оволодіти цим видом діалогу.

Вправа 3.

Мета: вести діалог-дискусію, відстоюючи свою думку шляхом наведення аргументів на її користь.

Task: You are taking part in a discussion on human cloning.

For the 1st st-t: Prove that this matter is typical by giving three to four reasons for that. Prove your point of view on the question.

For the 2nd st-t: You agree with your colleague's opinion. Prove your viewpoint using emotionally modal expressions: "to my mind"; "there is no doubt"; "it's quite clear"; "that's why"; "because of that"; "in short".

For the 3rd st-t: You do not agree with the point of view. Tell your colleagues about it using the following expressions: "I don't agree because...", "It's impossible...", "I respect this opinion but I think..." When proving your viewpoint, try to persuade the others using the expression: "I insist upon it".

На старших курсах, коли рівень володіння ІМ студентів є вищим, викладачем дається тільки тема дискусії. Студенти самостійно знаходять необхідний матеріал для підтвердження своєї думки. Можна запропонувати таку рольову гру. Аудиторія ділиться на команди по 3-4 особи в залежності від розміру групи. Одна команда додержується певної точки зору, інша – спростовує її. Кожна команда обговорює аргументи, а також надає пропозиції щодо можливих контраргументів. Потім проводиться сама дискусія. Грають дві команди. Інші – судді, які повинні оцінити наведені аргументи та контраргументи та виявити переможця. Перший гравець дає визначення теми, обґрунтовує її актуальність, а також наводить один аргумент. Гравець другої команди ставить йому питання, коментує цей аргумент, намагаючись спростувати його. І так роблять усі члени команди. Останній гравець команди, що стверджує, ще раз повторює наведені аргументи і робить висновки, які підтверджують точку зору його команди. Те саме робить гравець команди, що спростовує. Судді висловлюють свою думку, виставляють оцінки та, підсумовуючи результат, приймають окреме рішення щодо переможця.

У такій грі не існує переможених, бо усі, хто брав у ній участь, змогли продемонструвати свою точку зору, а також мали можливість вдосконалити свої вміння спілкування іноземною мовою та оволодіти навичками активного, креативного мислення.

Отже, підсумовуючи все сказане, ми вважаємо, що запропонована система вправ для навчання професійного монологічного та діалогічного іншомовного мовлення, дозволить студентам оволодіти вміннями, необхідними для викладання біології англійською мовою.

Зазначимо, що навички та вміння ІМ формуються комплексно і паралельно із уміннями в інших видах мовленнєвої діяльності.

Таким чином, у цій статті була представлена система вправ для формування професійного іншомовного монологічного та діалогічного мовлення, виконання якої, на нашу думку, сприятиме кращому оволодінню

навичками та вміннями, необхідними для студентів у їхній майбутній педагогічній діяльності.

Використана література:

1. Леонтьев А. А. Мышление на иностранном языке как психологическая и методическая проблема / А. А. Леонтьев // Иностр. языки в школе. – 1972. – № 1. – С. 19.
2. Пассов Е. И. Теоретические основы обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 208 с.
3. Скалкин В. Л. Системность и типология упражнений для обучения говорению / В. Л. Скалкин. // Иностр. яз. в школе. – 1979. – № 2. – С. 19-25.
4. Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3-7.
5. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С. Ф. Шатилов. – М. : Просвещение, 1986. – 222 с.

ТУРЧИНОВА А. В. Система упражнений для обучения профессионально ориентированной монологической и диалогической речи.

В статье представлены этапы формирования умений порождать профессиональную монологическую и диалогическую речь. Подана их характеристика и даны критерии формирования профессионально ориентированной устной деятельности студентов.

Ключевые слова: система упражнений, монологическая и диалогическая речь, социокультурная направленность, мотивированность, этапы формирования умений.

TURCHYNOVA A. V. The system of exercises to teach professionally oriented monologue and dialogue speech.

The article presents the steps of forming abilities to generate professional monologue and dialogue speech. Their features and the criteria of professionally-oriented oral activity of students are given.

Keywords: exercise, monologue and dialogue speech, sociocultural orientation, motivation, stages of skills formation.

**Холоденко О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається використання проектного методу з метою формування критичного мислення студентів ВНЗ в процесі вивчення іноземної мови. Розглянуто педагогічні та психологічні умови, а також дидактичні засоби й підходи до організації проектної роботи.

Ключові слова: проектний метод, критичне мислення, педагогічні та психологічні умови, проектна робота.

Інтеграція України у європейській простір сприяє охопленню загальноєвропейськими процесами дедалі більше сфер життєдіяльності українців, зокрема й вищу освіту. Перед вищою освітою постає завдання не